

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ-ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Περιβαλλοντική ομάδα Α2 τάξης του 1ου ΕΠΑΛ Θεσσαλονίκης

Η Αλίκη Βουγιουκλάκη δια-
φήμιζε το Ούζο σε ημερολόγια

Υπεύθυνοι καθηγητές:

Φαχαντίδης Παναγιώτης

Αργυρίου Βικτώρια

Αρτυματά Χρυσταλένια

Παπούλα Αικατερίνη

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

- Η επιλογή του θέματος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έγινε μετά από συζητήσεις με τους υπεύθυνους του ΚΠΕ Νάουσας κατά τη διάρκεια επίσκεψης της περιβαλλοντικής ομάδας του σχολείου μας τον Μάρτιο του 2012. Το αντικείμενο ήταν η βιομηχανική κληρονομιά της Θεσσαλονίκης. Το πρόγραμμα συνεχίστηκε για 2η χρονιά και με διευρυμένο περιεχόμενο, εστιασμένο όμως αποκλειστικά στην περίπτωση των μεταναστών-προσφύγων. Στη μελέτη μας ασχοληθήκαμε με τις περιπτώσεις των Εβραίων και των Ελλήνων προσφύγων του 20ου αιώνα.

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

- Η δυνατότητα που παρείχε ένα τέτοιο θέμα στους μαθητές να προσεγγίσουν βιωματικά την τοπική ιστορία, δεδομένου ότι η Θεσσαλονίκη διακρίνεται για το πλούσιο πολιτιστικό και βιομηχανικό παρελθόν της, αλλά και την προσφυγική ταυτότητά της,
- Η ευκολία προσέγγισης πολλών μνημείων και τόπων με βιομηχανικό ή πολιτιστικό ενδιαφέρον, τα οποία βρίσκονται σε προσιτή απόσταση από το σχολείο μας

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Να γνωρίσουν οι μαθητές την βιομηχανική και πολιτιστική ιστορία της πόλης τους σε συνάρτηση με την παρουσία σε αυτήν των μεταναστών-προσφύγων
- Να γνωρίσουν οι μαθητές τα πολιτιστικά και βιομηχανικά μνημεία της Θεσσαλονίκης που συνδέονται με την παρουσία των μεταναστών και προσφύγων
- Να κατανοήσουν την αξία της βιομηχανικής κληρονομιάς και τη σημασία της για την ιστορική και πολιτιστική παράδοση του τόπου τους
- Η ανάδειξη της άρρηκτης σχέσης βιομηχανικής κληρονομιάς και περιβάλλοντος
- Να ευαισθητοποιηθούν οι μαθητές στην εύρεση λύσεων διάσωσης και ανάδειξης των μνημείων του βιομηχανικού και πολιτιστικού παρελθόντος που δημιούργησαν οι μετανάστες-πρόσφυγες, με στόχο την βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος
- Να συνειδητοποιήσουν ότι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος χώρου, αλλά και του χρόνου και να συνδέσουν το σήμερα με το χθες. Να διδαχθούν από τη σχέση του σήμερα με το χθες, να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα της ιστορίας
- Η μελέτη της σημερινής χρήσης και η διαμόρφωση προτάσεων για την επανάχρηση των κτηρίων της πολιτιστικής και βιομηχανικής κληρονομιάς

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

- Από πολύ νωρίς η Θεσσαλονίκη αποτέλεσε ένα σταυροδρόμι ποικίλων λαών και παραδόσεων, γεγονός που σμίλεψε τον χαρακτήρα της και της προσέδωσε μια οικουμενική διάσταση. Τα κύματα, επομένως, των μεταναστών-προσφύγων, που αναζήτησαν την τύχη τους στην «συμβασιλεύουσα» του Βυζαντίου, καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό το πρόσωπο της πόλης και άφησαν το αποτύπωμά τους τόσο στην πολιτιστική όσο και στη βιομηχανική κληρονομιά της.

ΟΡΙΣΜΟΙ

- Ποια είναι όμως η έννοια των όρων «μετανάστης» και «πρόσφυγας», με τους οποίους επιχειρούμε να συνδέσουμε την ιστορία της Θεσσαλονίκης;
- **Μετανάστης** σε γενικές γραμμές είναι ένα άτομο που μετακινείται από έναν τόπο σε άλλο, είτε προσωρινά είτε μόνιμα, συνήθως για να βρει εργασία.
- **Πρόσφυγας** είναι αυτός που δεν είχε άλλη επιλογή παρά να φύγει από την πατρίδα του. Ο όρος πρόσφυγας αναφέρεται σε άτομο το οποίο βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του και έχει «δικαιολογημένο φόβο δίωξης εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της συμμετοχής του σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή των πολιτικών του πεποιθήσεων» (ορισμός της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων) και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

- Τα προσφυγικά ρεύματα που επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό το πρόσωπο της πόλης και τα οποία θα μας απασχολήσουν είναι:
- Οι Εβραίοι
- Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας
- Οι Έλληνες του Πόντου
- Οι Έλληνες του Καυκάσου
- Οι Έλληνες της Ανατολικής Ρωμυλίας και Θράκης
- Οι έλληνες της Κωνσταντινούπολης

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

- Οι **Εβραίοι** αποτελούν μια εθνοτική ομάδα που εποίκισε την Θεσσαλονίκη και η παρουσία τους άφησε εμφανή και διαχρονικά σημάδια στην κληρονομιά της πόλης. Αναφερόμαστε στην εγκατάσταση των Εβραίων στα τέλη του 15ου αιώνα. Η πρώτη, βέβαια, εγκατάσταση των Εβραίων στην Θεσσαλονίκη γίνεται λίγο μετά την ίδρυσή της και την πρόσκληση του Κασσάνδρου. Οι Εβραίοι αυτοί ήταν ελληνόφωνοι Ρωμαίοι πολίτες, οι Ρωμανιώτες. Η κοινότητα αυτή των Εβραίων διευρύνθηκε κατά τον 15ο αιώνα, όταν η πόλη δέχτηκε τους Εβραίους **Σεφαραδίτες**, που προέρχονταν από την Ισπανία, από την οποία εκδιώχτηκαν με Διάταγμα των Ισπανών βασιλέων Φερδινάνδου και Ισαβέλλας. Οι τελευταίοι, γύρω στους 20000, πέρα από τους Ρωμανιώτες, συνάντησαν στην Θεσσαλονίκη και άλλες δυο ομάδες ομοθρήσκων τους: α)τους Ασκεναζίτες(Ασκενάζ=Γερμανία), που προέρχονταν από την Ουγγαρία και Γερμανία και οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην πόλη γύρω στο 1420(κατ' άλλους το 1376) και β)τους Ιταλιώτες, που είχαν εγκατασταθεί στην πόλη κατά τη διάρκεια της ενετικής κυριαρχίας(1423-30).

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

- Η Ελλάδα άλλαξε στις αρχές του 20ου αιώνα και η Θεσσαλονίκη συμπυκνώνει, με τον πιο έντονο τρόπο ίσως, αυτές τις διαδοχικές και ριζικές αλλαγές. Από τις αλλαγές, εκείνη που αποδείχτηκε ότι είχε τις πιο μακροπρόθεσμες συνέπειες ήταν η εγκατάσταση των προσφύγων
- Μετά την απελευθέρωσή της το 1912, η Θεσσαλονίκη δέχτηκε δεκάδες χιλιάδες Έλληνες πρόσφυγες που έφτασαν από Βορρά και Ανατολή. Χωρίς αμφιβολία ο κύριος όγκος προσφύγων φθάνει με τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922, αλλά η Θεσσαλονίκη είχε δεχτεί πρόσφυγες και άλλες φορές την προηγούμενη δεκαετία
- Από τους 170 χιλιάδες κατοίκους του 1920, φτάσαμε στους 250 χιλιάδες του 1928. Κατέστη το μεγαλύτερο κέντρο υποδοχής και εγκατάστασης των ξεριζωμένων Ελλήνων. Εύστοχα χαρακτηρίστηκε «πρωτεύουσα των προσφύγων».

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

- **Πολιτιστική Κληρονομιά** ("εθνική κληρονομιά" ή απλά κληρονομιά) είναι το κληροδότημα από φυσικά αντικείμενα (πολιτιστική ιδιοκτησία-περιουσία) και από άυλα χαρακτηριστικά μιας ομάδας ή κοινωνίας, τα οποία έχουν κληροδοτηθεί από τις παλαιότερες γενιές και διατηρούνται στο παρόν, ενώ παράλληλα παραχωρούνται στο μέλλον για να επωφεληθούν οι επόμενες γενιές. Ο όρος Πολιτιστική Κληρονομιά περιλαμβάνει τον απτό πολιτισμό (όπως κτήρια, μνημεία, τοπία, βιβλία, έργα τέχνης και τεκμήρια), τον άυλο πολιτισμό (όπως τη λαογραφία, τις παραδόσεις, τη γλώσσα και τη γνώση) και τη «φυσική» κληρονομιά, που περιλαμβάνει σημαντικά πολιτιστικά τοπία και βιοποικιλότητα.

Η περίπτωση των Εβραίων

- Οι Εβραίοι πρόσφυγες, που εγκαθίστανται στην Θεσσαλονίκη τον 15ο αιώνα, συνέβαλαν όχι μόνο στην εμπορική αλλά και στην πνευματική ανάπτυξη της πόλης. Ανάμεσά τους ήταν πολλοί μορφωμένοι αστοί που ασχολούνται με τη φιλοσοφία. Το 1515 ιδρύουν το 1ο τυπογραφείο στην πόλη. Η εγκατάσταση και λειτουργία τυπογραφείων από τα πρώτα χρόνια της άφιξης των Εβραίων προσφύγων συνέβαλε στην συγκρότηση μεγάλων βιβλιοθηκών
- Η Θεσσαλονίκη εξελίσσεται σε σπουδαίο κέντρο θεολογικών σπουδών, θα προσελκύσει σπουδαστές απ' όλο τον κόσμο, θα αναδείξει εξέχουσες προσωπικότητες, ραβίνους, ποιητές, γιατρούς, που η φήμη τους θα απλωθεί σ' ολόκληρη την Ευρώπη
- Δείγμα της πολιτιστικής κληρονομιάς των Εβραίων είναι και η **εκπαίδευση**, η οποία αναμορφώνεται με τον εκσυγχρονισμό των δεκάδων ενοριακών σχολείων και με την ίδρυση, το 1873, της σχολής της Alliance Israélite Universelle
- Μια άλλη πτυχή της πολιτιστικής δράσης της εβραϊκής κοινότητας είναι και η έκδοση **εφημερίδων**

Η περίπτωση των Εβραίων

- Το 1908, το φιλελεύθερο πνεύμα του νεοτουρκικού κινήματος επέτρεψε την ίδρυση των πρώτων εβραϊκών **συλλόγων**, με ποικίλους σκοπούς.
- Η συμβολή των Εβραίων είναι αναμφισβήτητη και στον τομέα της αρχιτεκτονικής

Εβραϊκό μουσείο Θεσσαλονίκης

Γενί τζαμί

Έπαυλη Αλλατίνι

Έπαυλη Φερνάντες ή Casa Bianca

Έπαυλη Μορντώχ

Έπαυλη Ιακώβ Μοδιάνο

Έπαυλη Μεχμέτ Καπαντζή

Έπαυλη Αχμέτ Καπαντζή

Η περίπτωση των Ελλήνων

- Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν έφεραν μαζί ελάχιστα προσωπικά είδη, έφεραν όμως αλώβητα τα ήθη και τα έθιμά τους, τραγούδια, χορούς, τη μουσική, τη λαογραφία τους. Μας έδωσαν, έτσι, έξοχα ονόματα στα γράμματα, στις επιστήμες, στις καλές τέχνες.
- Οι πρόσφυγες μετά την εγκατάστασή τους στην Θεσσαλονίκη άρχισαν να ιδρύουν πνευματικά κέντρα και συλλόγους, να εκδίδουν βιβλία και περιοδικά
- Στον τομέα της **μουσικής**, που με τόση επιμέλεια καλλιέργησαν και οι ανωτέρω σύλλογοι, πρέπει να τονισθεί ότι τα ακριτικά και ιστορικά τραγούδια του Πόντου, τα θρησκευτικά τραγούδια της Καππαδοκίας, τα ρεμπέτικα της Ιωνίας πλούτισαν και ανανέωσαν τη μουσική ζωή της Θεσσαλονίκης αλλά και της Ελλάδας ευρύτερα
- Πολλά οφείλει και η **Θεατρική** παιδεία της Θεσσαλονίκης στους πρόσφυγες οι οποίοι την υπηρέτησαν κυρίως μέσα από τους συλλόγους τους
- Οι πρόσφυγες εμπλούτισαν και τον **τύπο** της Θεσσαλονίκης με τις δικές τους εφημερίδες
- Παράλληλα, οι πρόσφυγες, εκτός από τις εφημερίδες, κυκλοφόρησαν αρκετά **έντυπα** μετά τον Β΄ Π.Π. με θεματολογία προσφυγική.

Η περίπτωση των Ελλήνων

- Το φθινόπωρο του 1928 ιδρύθηκε στην Θεσσαλονίκη ο 1ος ραδιοφωνικός σταθμός των Βαλκανίων και της ΝΑ Ευρώπης, που λειτούργησε στον περίβολο της ΔΕΘ. Ιδρυτής ο ηλεκτρολόγος μηχανικός Χρήστος Τσιγγιρίδης που γεννήθηκε το 1877 στην Φιλιπούπολη της Αν. Ρωμυλίας
- Με το πέρασμα του χρόνου δημιουργήθηκαν και προσφυγικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί στην Θεσσαλονίκη
- Καθοριστική ήταν η συμβολή των προσφύγων μαθητών στην εκπαιδευτική ζωή του τόπου, καθώς και μεγάλων προσωπικοτήτων της ιστορίας της νεοελληνικής εκπαίδευσης και των γραμμάτων γενικότερα
- Αναμορφώνεται η εκπαίδευση στη Θεσσαλονίκη. Οκταπλασιάζονται τα πρωτοβάθμια σχολεία και πενταπλασιάζονται τα δευτεροβάθμια. Έτσι, λοιπόν, διαπιστώνεται το γεγονός, σε όλα τα σχολεία της Θεσσαλονίκης να εγγράφεται ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων μαθητών και μαθητριών
- Νικόλαος Ανδριώτης(1906-73) από την Ίμβρο, καθηγητής γλωσσολογίας στο ΑΠΘ καθώς επίσης ο Μανόλης Ανδρόνικος(1919-92), από την Προύσα, καθηγητής της Αρχαιολογίας , ο εκπαιδευτικός και συγγραφέας Δημήτρης Γληνός. Γεννήθηκε στην Σμύρνη το 1882 και υπήρξε από τους πρωτεργάτες της λεγόμενης γλωσσοεκπαιδευτικής μεταρρύθμισης για την επικράτηση της Δημοτικής.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

- Είναι τα κατάλοιπα του βιομηχανικού πολιτισμού που έχουν ιστορική, κοινωνική, τεχνολογική, αρχιτεκτονική και επιστημονική αξία
- Περιλαμβάνει κτήρια, μηχανήματα, εργαστήρια, εργοστάσια, μεταλλεία, χώρους αποθήκευσης, τόπους όπου παράγεται, μεταφέρεται και χρησιμοποιείται η ενέργεια, μεταφορές με όλη την υποδομή τους, καθώς και χώρους εκπαίδευσης
- Συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη της πόλης, τις τεχνολογικές συνθήκες άλλων εποχών, την οργάνωση της παραγωγής, τις εργασιακές σχέσεις, την αισθητική των βιομηχανικών κτηρίων, τις προδιαγραφές των προϊόντων και την ευρηματικότητα των μηχανικών και τεχνιτών.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

- Βοηθά στη γνωριμία της τοπικής ιστορίας
- Η βιομηχανική δραστηριότητα διαμόρφωσε τις συνθήκες του ανθρώπινου και υλικού περιβάλλοντος
- Η ιστορία της βιομηχανίας είναι στοιχείο της ιστορίας όλου του κοινωνικού ιστού
- Η αρχιτεκτονική των βιομηχανικών κελυφών σηματοδοτεί σε μεγάλο βαθμό την εικόνα της πόλης
- Αποκαλύπτει την επίδραση των ανθρώπινων έργων στο φυσικό περιβάλλον
- Η καινοτόμος περιβαλλοντική, ιστορική και γεωγραφική προσέγγιση του τεχνολογικού πολιτισμού μας είναι αναγκαία για τη διαμόρφωση θετικών στάσεων και αξιών για να βελτιώσουμε τη διαχείριση των φυσικών πόρων και της ενέργειας, να αναγνωρίσουμε το τοπίο ως πολιτιστικό αγαθό, να κάνουμε ένα βήμα προς την αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

- ✓ Για την Θεσσαλονίκη η βιομηχανία είναι μια «πρόσφατη» δραστηριότητα 130 χρόνων.
- ✓ Τα «μεγάλα έργα» στα τέλη του 19ου αιώνα αποτέλεσαν ένα μοναδικό εφελτήριο για το πέρασμα από το εμπόριο και τη βιοτεχνία στη βιομηχανική εποχή
- ✓ Πρώτα εγκαθίστανται οι σιδηροδρομικές γραμμές, την ίδια εποχή επίσης οι εγκαταστάσεις του φωταερίου (1888 – 1890), η λειτουργία τροchioδρόμων και η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος (1888 – 1908), το εκσυγχρονισμένο δίκτυο ύδρευσης (1890–92), τα λιμενικά έργα (1896–1910).

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

- ✓ Οι πρώτες μεγάλες ατμοκίνητες βιομηχανικές μονάδες ήταν ένας μεγάλος αλευρόμυλος κτισμένος στα 1854, στη θέση του Μύλου Αλλατίνι (περιοχή Αλλατίνι – Ντεπό), στο ανατολικό άκρο της επέκτασης της πόλης και το νηματοουργείο Σαΐα (1873)
- ✓ Μέχρι το 1912 η Θεσσαλονίκη προικίζεται με 33 μεγάλες βιομηχανικές μονάδες
- ✓ Στη δεκαετία του 1880 δημιουργείται στα δυτικά της πόλης η πρώτη βιομηχανική ζώνη γύρω και πέρα από τον πρώτο επιβατικό σιδηροδρομικό σταθμό της Εταιρίας των Ανατολικών Σιδηροδρόμων
- ✓ Η περίοδος μετά το 1912, ιδιαίτερα δε μετά το 1922 και καθ' όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου, θα αναδείξει τη Θεσσαλονίκη σε βιομηχανικό κέντρο της Βόρειας Ελλάδας

ΤΟΠΟΙ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ Α΄ ΦΑΣΗΣ

- Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης
- Ξενοδοχείο Bristol
- Παλιός Σιδηροδρομικός σταθμός
- Μουσείο ύδρευσης Θεσσαλονίκης
- Παλιό εργοστάσιο ζυθοποιίας ΦΙΞ
- Πολυχώρος διασκέδασης ΜΥΛΟΣ
- Πολυχώρος διασκέδασης ΒΙΛΚΑ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΠΡΩΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ)

ΚΡΑΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΠΡΩΗΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ)

- Συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη της πόλης κατά την πρώτη περίοδο της βιομηχανικής ανάπτυξής της. Το κτήριο χτίστηκε το 1903, για να στεγάσει το παράρτημα της Οθωμανικής Τράπεζας. Στη θέση αυτή υπήρχε από το 1826 το αρχοντικό μιας από τις πλουσιότερες και σημαντικότερες οικογένειες της Θεσσαλονίκης, των Άμποτ, με καταγωγή από τη Σκοτία. Το κτήριο ανατινάχθηκε το 1903, στα γνωστά «Απριλιανά του 1903» από τους Βουλγάρους «γεμιτζήδες» (βαρκάρηδες) και από το αρχοντικό έμεινε μόνο η πρόσοψη, ωστόσο ανακατασκευάστηκε και μέχρι το 1930 στέγαζε την Οθωμανική Τράπεζα. Το 1949 το κτήριο περιήλθε στο ΙΚΑ και από το 1983 παραχωρήθηκε στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ BRISTOL (ΠΡΩΗΝ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ BRISTOL

(ΠΡΩΗΝ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ)

- Το κτήριο του Bristol βρίσκεται στην οδό Κατούνη, στα Λαδάδικα. Στο χώρο αυτό λειτουργούσαν κατά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και μέχρι το 1917 οι υπηρεσίες Ταχυδρομείων, Τηλεγράφων και Τηλεφώνων(ΤΤΤ). Μετά την πυρκαγιά του 1917 στεγάστηκαν στο μέγαρο Στάιν
- Το σημερινό κτήριο διατηρεί την παλαιά αρχιτεκτονική χωρίς όμως το εσωτερικό του να θυμίζει κάτι από το παρελθόν του.

ΠΑΛΑΙΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

ΠΑΛΑΙΟΣ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

- Ο παλιός σιδηροδρομικός σταθμός βρίσκεται στη δυτική είσοδο της πόλης και πλέον λειτουργεί ως εμπορευματικός σταθμός, καθώς ως επιβατικός λειτουργεί ο νέος σιδηροδρομικός σταθμός
- Οι μεταφορές σήμερα γίνονται κατά κύριο λόγο προς τα Σκόπια. Όλο το μεταφορικό σιδηροδρομικό έργο από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης προς την Ευρώπη, το διαχειρίζεται ο παλιός σιδηροδρομικός σταθμός
- Η επέκταση του ιστού της πόλης είχε ως αποτέλεσμα να αποτελεί σήμερα μια αστική ασυνέχεια και μια προβληματική για τους κατοίκους περιοχή. Κατά διαστήματα έχουν γίνει προτάσεις για την απομάκρυνση του σταθμού και του εμπορικού λιμανιού από το συγκεκριμένο σημείο ώστε η περιοχή αυτή να αποδοθεί στην πόλη.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- Σε ένα ιστορικό για την ύδρευση της πόλης κτηριακό συγκρότημα στην περιοχή των Σφαγείων, το παλιό Κεντρικό Αντλιοστάσιο του άλλοτε Οργανισμού Υδρεύσεως Θεσσαλονίκης (σήμερα Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε.), στεγάζεται το **Μουσείο Ύδρευσης**. Το συγκρότημα κατασκευάστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα (1890-94)
- Τη διαχείριση και εκμετάλλευση του έργου της υδροδότησης της Θεσσαλονίκης είχε αναλάβει τότε η Οθωμανική Εταιρεία Υδάτων, την οποία είχαν ιδρύσει Βέλγοι το 1888. Το έργο κατασκεύασαν Βέλγοι τεχνικοί.
- Το συγκρότημα του Κεντρικού Αντλιοστασίου περιλάμβανε τρία κτήρια: την κεντρική αίθουσα μηχανημάτων, το λεβητοστάσιο και, σε συνέχεια με το λεβητοστάσιο, μια στεγασμένη αποθήκη κάρβουνου.

- Τα κτήρια του παλιού Κεντρικού Αντλιοστασίου σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν σε μια περίοδο κατά την οποία η μεταλλική κατασκευή βρισκόταν στο απόγειό της σε όλη την Ευρώπη.

ΜΟΥΣΕΙΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

✓ Μέχρι το 1929 το αντλιοστάσιο λειτούργησε με δύο ατμοκίνητες αντλίες. Ωστόσο, η διαρκώς αυξανόμενη κατανάλωση νερού οδήγησε στην ενίσχυση της αντλητικής ικανότητάς του με την προσθήκη πετρελαιοκίνητων μηχανών. Η τοποθέτηση το 1929 ενός μεγάλου πετρελαιοκινητήρα τύπου «MAN», συνδεδεμένου συγχρόνως με δύο αντλίες, σήμανε και το τέλος της ατμοκίνησης

✓ Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στο αντλιοστάσιο λειτούργούσαν πλέον ηλεκτροκίνητες αντλίες

✓ Το Κεντρικό Αντλιοστάσιο λειτούργησε απρόσκοπτα έως το 1978.

Οι μαθητές ενημερώθηκαν

Αλλά και συμμετείχαν

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Οι πρώτοι πρόσφυγες Εβραίοι άρχισαν να εγκαθίστανται στην Θεσσαλονίκη κατά τον 15ο αιώνα. Δημιούργησαν, έτσι, μικρές κοινότητες που ασχολούνταν με την εριουργία. Οι Εβραίοι της Ισπανίας που ακολούθησαν είχαν κυριότερο επάγγελμα την υφαντική, με αποτέλεσμα την αλματώδη άνοδό της στην Θεσσαλονίκη, που ξαφνικά έγινε ένα μεγάλο κέντρο παραγωγής υφασμάτων
- Στα μέσα του 19ου αιώνα άρχισε στην Θεσσαλονίκη η βιομηχανική εποχή, κυρίως με τη νηματουργία. Οι διοικητικές μεταρρυθμίσεις του 1885, επί Abdulhamit II, προώθησαν τη βιομηχανική παραγωγή. Είναι ακριβώς αυτή η περίοδος, του 19ου αιώνα, από την οποία εισέρχεται στην Θεσσαλονίκη το εβραϊκό κεφάλαιο. Οι Μοδιάνο και οι Μιζραχή και οι Φερνάντες φέρνουν ατμόμυλους, εργοστάσια, μεγάλες συμφωνίες για οικοδομικά υλικά και μεταποιήσεις.

ΕΒΡΑΪΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- *Μύλοι Αλλατίνι*
- *Κεραμοποιία Αλλατίνι*
- *Βαφεία Καράσσο*
- *ΤΟΡΡΕΣ Α.Ε. εργοστάσιο ιούτης*
- *Νηματουργείο ΣΑΪΑΣ*
- *Ζυθοποιείο Όλυμπος*
- *Ελληνική Χαρτοποιία Μακεδονίας*
- *Σάλκο*
- *Τράπεζα Θεσσαλονίκης*

ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- Ιδρύθηκε το 1888 από την οικογένεια Αλλατίνι και στην 1η σύνθεση του Δ.Σ. περιλαμβάνονταν και οι Ισαάκ Φερνάντεζ, Ιωσήφ και Αλφρέδος Μισραχί
- Ήταν η 1η ιδιωτική τράπεζα της πόλης και συμμετείχε σε όλα τα μεγάλα έργα υποδομής αλλά και σε καίριους τομείς της οικονομίας. Το 1907 τα γραφεία της τράπεζας μεταφέρθηκαν στο νεόκτιστο μέγαρο γνωστό ως «Στοά Μαλακοπή» στην πλατεία Χρηματιστηρίου, το οποίο χτίστηκε το 1906
- Τα σχέδια των νέων γραφείων της τράπεζας ήταν του Ιταλού Βιταλιάνο Ποζέλι. Πρόκειται για διώροφο κτήριο *art nouveau*, με εξαιρετική προβολή και άνετους χώρους
- Το 1978 το ρολόι στο κέντρο του εμπρόσθιου αετώματος σταμάτησε να λειτουργεί την ώρα του μεγάλου σεισμού της Θεσσαλονίκης, δείχνοντας 11.05.

ΜΕΓΑΡΟ ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ

- Το μέγαρο του παλαιού τελωνείου Θεσσαλονίκης βρίσκεται στο παλιό λιμάνι. Βρίσκεται πάνω στην πρώτη νηοδόχο και ξεχωρίζει για τη μορφή και το μέγεθός του, με μήκος 200 μ. και πλάτος 25 μ. και εμβαδόν 12.000 τ.μ.
- Η αρχιτεκτονική του κτηρίου ακολουθεί νέο-αναγεννησιακό ύφος . Καινοτόμα στοιχεία του κτίσματος είναι οι κολοσσιαίες διαστάσεις του και η κατασκευή του εξ ολοκλήρου από οπλισμένο σκυρόδεμα με ειδικές απαιτήσεις θεμελίωσης. Η εργολαβία ανατέθηκε στον μηχανικό **Ελί Μοδιάνο**. Ο θεμέλιος λίθος τοποθετήθηκε τον Αύγουστο του 1910 και το έργο ολοκληρώθηκε το 1912
- Σήμερα, το ισόγειο τμήμα της ανατολικής πτέρυγας φιλοξενεί τον Επιβατικό Σταθμό του λιμανιού.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΖΥΘΟΠΟΙΙΑΣ ΦΙΞ

- Στη δυτική είσοδο της Θεσσαλονίκης δεσπόζει το παλιό εργοστάσιο ΦΙΞ. Το 1892 οι Μισραχή και Φερνάντε Αλλατίνι δημιουργούν στο χώρο αυτό οινοπνευματοποιείο το οποίο από το 1893 άρχισε να λειτουργεί ως ζυθοποιείο
- Το 1912 μετατράπηκε σε ανώνυμη εταιρία («Ζυθοποιείον Όλυμπος»). Το 1920 δύο από τα μεγαλύτερα εργοστάσια της Θεσσαλονίκης το «Όλυμπος» και το «Νάουσα» συνενώθηκαν
- Το 1926 η πλειοψηφία των μετοχών περιέρχεται στην αθηναϊκή εταιρία «Κάρολος ΦΙΞ Α.Ε»
- Στη δεκαετία του '80 το εργοστάσιο κήρυξε πτώχευση και το 1988 βγήκε στον πλειστηριασμό
- Σήμερα τα επιβλητικά κτήρια της ζυθοποιίας ΦΙΞ, μοναδικά βιομηχανικά κτίσματα και μνημεία μιας εποχής, **βουλιάζουν μέσα σε ένα πέλαγος αδιαφορίας και αν δεν ήταν τόσο ανθεκτική η κατασκευή τους, δεν θα υπήρχαν**
- Εδώ και πολλά χρόνια λειτουργεί ένα τμήμα του συγκροτήματος ως χώρος διασκέδασης.

ΠΟΛΥΧΩΡΟΣ «ΒΙΛΚΑ»

➤ «Βιομηχανία Ιούτης, Λινού και Καννάβευς», τα αρχικά των λέξεων συνθέτουν το όνομα της βιομηχανίας, από τις πρώτες ύλες που επεξεργαζόταν το εργοστάσιο. Η ΒΙΛΚΑ συνέχισε τη βαθιά παράδοση της πόλης στην επεξεργασία φυτικών ινών και την κατασκευή ανθεκτικών υφασμάτων

➤ Ξεκίνησε το 1905 ως υφαντουργείο ιούτης και καννάβευς των Ιταλοεβραίων Ελία Τόρρες, Ντίνο Φερνάντες και Μιζραχί

➤ Το εργοστάσιο που θεωρούνταν από τα καλύτερα στο είδος του, κρατήθηκε με καλούς δείκτες παραγωγής ως το 1940, όταν οι εγκαταστάσεις του καταστράφηκαν από τον βομβαρδισμό των ιταλικών αεροπλάνων. Το κατεστραμμένο υφαντουργείο πουλήθηκε το 1942. Στις νέες εγκαταστάσεις συνέχισε να παράγει τα ίδια προϊόντα. Με την εμφάνιση των πλαστικών ινών, η παραγωγή της ΒΙΛΚΑ άρχισε να φθίνει και το **1980 αναστέλλει τη λειτουργία της**

➤ Σήμερα λειτουργεί ως **πολυχώρος διασκέδασης**.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- Χάρη στους πρόσφυγες γεννήθηκαν ή στάθηκαν στα πόδια τους ολόκληροι βιομηχανικοί κλάδοι, όπως των ειδών διατροφής, της επεξεργασίας καπνού και της υφαντουργίας. Αξιοσημείωτες είναι οι περιπτώσεις της μεταξουργίας και της ταπητουργίας, η οποία μάλιστα έσωσε την Ελλάδα στην κρίση του 1929-32
- Οι Έλληνες της παλαιάς Ελλάδας ανακάλυψαν την τέχνη της ταπητουργίας και πολλές ακόμη καινοτομίες από τους πρόσφυγες. Όσον αφορά την εντυπωσιακή ανάπτυξη της βιομηχανίας τροφίμων, οι πρόσφυγες πρόσφεραν όχι μόνο γνώσεις ως κατασκευαστές νέων ειδών διατροφής (είδη ζαχαροπλαστικής, χαλβάδες, αλίπαστα) αλλά δημιούργησαν κυρίως το μεγάλο καταναλωτικό κοινό του κλάδου
- Ορισμένοι από τους πρόσφυγες ήταν στις παλιές τους πατρίδες επιτυχημένοι επιχειρηματίες και είχαν κατορθώσει να διασώσουν ένα μέρος από τα κεφάλαιά τους. Αυτά τα επένδυσαν, ιδρύοντας βιομηχανίες και βιοτεχνίες στην Θεσσαλονίκη
- Η περίοδος, μάλιστα, 1923-40 χαρακτηρίστηκε ως η κατεξοχήν περίοδος εκβιομηχάνισης της Θεσσαλονίκης
- Οι πρόσφυγες αναζωογόνησαν τη βιομηχανία και το εμπόριο με νέα εργατικά χέρια, φτηνά και προκομμένα, νέους καταναλωτές και έμπειρους τεχνίτες. Η αγροτική μεταρρύθμιση, ακόμη, προχώρησε βαθύτερα, χάρη στους πρόσφυγες

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- **ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ- ΜΠΟΔΟΣΑΚΗΣ:** Ο Πρόδρομος Αθανασιάδης Μποδοσάκης είναι ο άνθρωπος που ενσάρκωσε τη βιομηχανοποίηση της Ελλάδας στον 20ό αιώνα. Γεννήθηκε το 1891 στην Νίγδη της Μ. Ασίας.
- **ΗΛΙΟΣ:** Μακεδονική Μεταξοϋφαντουργία. Ο Κωνσταντίνος Κωνσταντινίδης, ήρθε πρόσφυγας το 1922 από την Προύσα
- **ΑΒΕΖ:** Πρόκειται για το πρώτο εργοστάσιο ζυμαρικών της Β. Ελλάδας και, μάλιστα, ανάμεσα στις δυο πρώτες βιομηχανίες τροφίμων της Ελλάδας. Ιδρύθηκε από Κωνσταντινουπολίτες που μετανάστευσαν μετά τη μικρασιατική καταστροφή το 1924
- **ΜΠΙΣΚΟΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ:** Ξεκίνησε από την Κωνσταντινούπολη
- **ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΑΝΤΑΛΗΣ Α.Ε.:** Πρόκειται για μια από τις μεγαλύτερες ελληνικές οινοποιίες. Οι ρίζες της στον 19ο αιώνα, όταν η οικογένεια του Γιώργου Τσάνταλη παρασκεύαζε στο Σαμάκοβο της Αν. Θράκης
- **ΑΦΟΙ ΧΑΪΤΟΓΛΟΥ ΑΒΕΕ:** Από τις εμβληματικές μορφές της προσφυγιάς, η οικογένεια Χαϊτογλου από το Ικόνιο της Μ. Ασίας δημιούργησε μια από τις ισχυρότερες εξαγωγικές βιομηχανίες της Ελλάδας, με φημισμένο διεθνώς σήμα της την Μακεδονία
- **ΜΕΒΓΑΛ Α.Ε.:** Η ΜΕΒΓΑΛ ιδρύθηκε από δύο ξαδέρφια με βαθιές ρίζες στην παραγωγή και επεξεργασία γάλακτος. Οι οικογένειες των δύο ιδρυτών, του Κωνσταντίνου Χατζάκου και του Χρήστου Χατζηθεοδώρου, από το Σχολάρι της Αν. Θράκης
- **Ε. ΜΑΛΑΜΑΤΙΝΑΣ ΚΑΙ ΥΙΟΣ:** Ξεκίνησαν με οινοποίηση τον 19ο αιώνα στην Τένεδο, όπου ο Ευάγγελος Μαλαματίνας έβγαλε λευκό οίνο
- **Κ. & Ν. ΕΥΘΥΜΙΑΔΗΣ ΑΒΕΕ:** Το όνομα Ευθυμιάδης συνδέεται με τη σύγχρονη ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Ιδρύθηκε το 1935 από τον Ευθύμιο Ευθυμιάδη, που είχε έρθει στην Θεσσαλονίκη αμέσως μετά τη μικρασιατική καταστροφή από την Ραιδεστό.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

- **ΑΛΕΥΡΟΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΛΟΣ Γ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗ Α.Ε**
- **ΖΑΝΑΕ:** Το 1930 ο πρόσφυγας Α. Νίκογλου ίδρυσε την εταιρεία «Ζύμαι Αρτοποιίας Νίκογλου ΑΕ». Αρχικά το αντικείμενο ήταν οι ζύμες αρτοποιίας και από το 1939 εισήλθε και στον τομέα της κονσερβοποιίας, κυρίως τοματοπολτού και λαχανικών
- **Α. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.:** Το 1931 ο Αθανάσιος Χατζόπουλος, από την Αν. Θράκη, ξεκίνησε επιχείρηση και εξειδικεύτηκε στην παραγωγή χαρτοσακούλας και επικράτησε στην αγορά όλης της Ελλάδας στη συσκευασία τροφίμων
- **ΓΕΝΙΜΑ Α.Ε.** Οι αδελφοί Αλέξανδρος και Λεωνίδας Μπάλτας, από την Μακρά Γέφυρα της Αν. Θράκης, είχαν επαγγελματική έδρα στην Αρκαδιούπολη, όπου διεύθυναν εργοστάσιο με 2 αλευρόμυλους, εργοστάσιο παραγωγής χαλβά, μονάδα παραγωγής πάγου και ψυγεία για διατήρηση τυριών
- **ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΙΔΗΣ Α.Ε.** Από τις παλαιότερες επιπλοποιές της Θεσσαλονίκης, ξεκίνησε τη δεκαετία του 1920 από Μικρασιάτες. Στα τέλη της δεκ. του 50 ανεγέρθηκε σύγχρονη εργοστασιακή μονάδα στην Α. Θεσσαλονίκη
- **ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΕΛΑΙΟΥ Α.Ε.** Μεγάλη ελαιουργία και σαπωνοποιία στην Θεσσαλονίκη, ιδρύθηκε το 1926 από τον Στυλιανό Βαλιούλη, με καταγωγή από τον Σκοπό της Αν. Θράκης
- **Οικογένεια ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ:** Από τη Νεάπολη Καισάρειας στην Καππαδοκία, είχε ήδη ψυγεία και έκανε εμπόριο τυριού πριν περάσει στον ελλαδικό χώρο και δημιουργήσει ολόκληρο βιομηχανικό δίκτυο, όπως το παγοποιείο «Νάουσα» το 1909, η ζυθοποιία «Νάουσα» το 1912.

ΠΟΛΥΧΩΡΟΣ «ΜΥΛΟΣ»

- Πρόκειται για έναν από τους 3 μεσοπολεμικούς κυλινδρόμυλους της Θεσσαλονίκης
- Ιδρυτής ήταν ο πρόσφυγας από την Ανατολική Θράκη Γεώργιος Χατζηγιαννάκης. Το εργοστάσιο ανεργέθηκε σε προνομιακή θέση της περιοχής **Μπεχτσινάρ**, που συνδεόταν με το σταθμό και την αποβάθρα του λιμανιού
- Το εργοστάσιο παρήγε 70 τόνους αλεύρι την ημέρα, σιμιγδάλι για τα μεγάλα μακαρονοποιεία, καθώς και διάφορα προϊόντα για την κτηνοτροφία
- Το 1958 μετά το θάνατο του Γεωργίου Χατζηγιαννάκη πωλείται στην «Αλλατίνι» και το 1986 έπαψε να λειτουργεί
- Σήμερα λειτουργεί ως **πολυχώρος διασκέδασης**.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η Θεσσαλονίκη διαθέτει μια πλούσια πολιτιστική και βιομηχανική παράδοση, η μελέτη της οποίας αποτελεί έναν γόνιμο διάλογο του χτες με το σήμερα
- Είναι αναγκαία η διάσωση αυτής της κληρονομιάς
- Μπορούμε να αξιοποιήσουμε με ποικίλους τρόπους τα βιομηχανικά μνημεία
- Υπάρχει ανεπαρκής ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας
- Υπάρχει αδιαφορία των αρμόδιων φορέων, όσον αφορά τη διάσωση και αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς, με χαρακτηριστική περίπτωση το εργοστάσιο Φιξ. Αντιθέτως, στον χώρο του πολιτισμού υπήρξε περισσότερη ευαισθησία, αν κρίνει κανείς από τις επαύλεις των Εβραίων, τις οποίες μελετήσαμε βιβλιογραφικά.

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τ έ λ ο ς

